

KAROL R. SORBY

Diplomacia postupných krokov: egyptsko-izraelské dohody o odpútaní síl¹ (1973 – 1975)

The fourth Arab-Israeli war and the brief oil embargo that followed produced a change in the American perception of the increasingly complex Middle East crisis. The Arab ability to plan, co-ordinate, and execute a successful military attack and to profoundly disturb the status quo had now been clearly demonstrated. The issue of regional dependency on Middle East petroleum also became a matter of concern in the West, especially among the allies of the United States. There was, furthermore, a sharpened awareness worldwide of the degree to which local conflicts in the area could bring the superpowers dangerously close to confrontation. US Secretary of State Henry Kissinger ensured the settlement that ended the October War. Within his “shuttle diplomacy” he visited all the relevant countries and helped to secure the Egyptian-Israeli agreement over the cessation of hostilities signed on 11 November 1973. The first agreement, signed on 18 January 1974, while separating Egyptian and Israeli forces, allowed limited Egyptian troops on the eastern bank of the Suez Canal, a disengaging zone or no-man’s land supervised by the UN emergency forces in the western part of Sinai, and limited Israeli forces west of the strategic Giddi and Mitla passes. Anwar as-Sādāt had assured Kissinger in December 1973 that he would have the Arab oil embargo lifted, and by 18 March 1974 the embargo was withdrawn. Kissinger’s diplomacy had raised Arab expectations that the United States could promote a settlement based on an Israeli withdrawal. The new American President, Gerald Ford faced with Israeli intransigence began to think of a comprehensive peace settlement including Palestine and in August 1975 Kissinger returned to the Middle East. His bargaining produced a second disengagement agreement between Israel and Egypt signed in September 1975.

Key words: superpower rivalry in the Middle East; Israeli occupation of Arab lands; war in October 1973; first and second Sinai Disengagement Agreements; quest for peaceful settlement of Arab-Israeli conflict

¹ Štúdiá bola vypracovaná v rámci grantového projektu VEGA 2/0141/12.

Anwarovi as-Sādātovi už krátko po zvolení za prezidenta začali niektorí vysokí predstavitelia Saudskej Arábie naznačovať, že by bolo vhodné zmeniť politické smerovanie Egypta. Američanov totiž považovali za jedinou silu schopnú vyvinúť účinný tlak na Izrael v záujme dosiahnutia takého urovnania, ktoré by Egyptu zaručilo návrat stratených území. Američania však v tomto smere nepodniknú žiadne kroky, pokiaľ Egypt neobmedzí svoje vzťahy so Sovietskym zväzom.² Bez ohľadu na to, či boli tieto analýzy správne, alebo sa za nimi skrývali isté záujmy, treba priznať, že prezident bol ochotný zájsť ešte ďalej, ako mu naznačovali, pričom jeho správanie navonok nevyjadrovalo jeho skutočné úmysly. Vzhľadom na to, že diplomatické vzťahy medzi Egyptom a USA boli prerušené počas vojny v júni 1967, priame kontakty mohol prezident uskutočňovať oficiálne cez Sekciu amerických záujmov pri veľvyslanectve Španielska v Káhire, ktorú riadil Donald Bergus. On však dal prednosť neoficiálnym kontaktom: na jeho pokyn generál Aḥmad Ismāʿīl cAlī, v tom čase náčelník egyptskej Všeobecnej tajnej služby,³ už v roku 1971 nadviazal spojenie s Eugenom Tronom, predstaviteľom CIA v Káhire, a s Henrym Kissingerom, poradcom prezidenta Richarda Nixona pre národnú bezpečnosť vo Washingtone.⁴

Nová politika Anwara as-Sādāta voči Izraelu bola vedená rozhodnutím liberalizovať egyptskú politiku a hospodárstvo a preorientovať štát smerom na USA. Na uskutočnenie týchto zmien sa musel odpútať od konfliktu s Izraelom. Jeho koncepcia diplomatického urovnania s Izraelom bola veľmi skromná (a vzdialená od mierovej zmluvy, ktorú podpísal o niekoľko rokov neskôr), ale v roku 1971 pre Izrael neprijateľná, a tak sa rozhodol začať obmedzenú vojnu, aby našiel východ zo slepej uličky.⁵ Do svojej koncepcie nezasvätil ani Leonida Brežneva ani Ḥāfiẓa al-Asada. Dúfal, že šok a veľké straty, ktoré spôsobí izraelským silám, keď egyptské vojská prekročia Suezský prieliv, prinúti veľmoci zasiahnuť a nariadiť prímerie, čo mu umožní ovládnuť prieliv a oslobodiť časť Sinajského polostrova.⁶

Po vyhostení sovietskych poradcov v lete 1972 prezident očakával nejakú formu uznania, ale nedočkal sa. Uvedomil si, že musí zvoliť iný prístup a z Washingtonu začali prichádzať správy, že by nezaškodilo isté vyhrotenie situácie. Zároveň naň tlačili viaceré faktory, aby prijal rozhodnutie, a to nielen ozbrojené sily, ale aj vzrastajúca nespokojnosť egyptského ľudu. Počiatočný priebeh bojov však prekvapil nielen samotného prezidenta, ale aj Američanov, ktorí nepredpokladali, že Egyptania preukážu také skvelé výsledky.⁷ Výmena tajných depeší medzi prezidentom a Výborom pre národnú bezpečnosť USA prostredníctvom CIA sa začala krátko po vypuknutí bojov. Egyptská armáda nepochybne splnila svoju historickú úlohu vo vojne. Žiaľ, medzi vojenskou a politickou stránkou konfliktu je obrovský rozdiel. Armáda išla do boja, preto-

² HEIKAL, Mohamed. *Secret Channels. The Inside Story of Arab-Israeli Peace Negotiations*. London : HarperCollins Publishers, 1996, s. 161 – 162.

³ V októbri 1972 Anwar as-Sādāt odvolal z funkcie ministra vojny generála Muḥammada Šādiqa a na jeho miesto bol vymenovaný „pružnejší“ generál Aḥmad Ismāʿīl cAlī. In: El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War. Memoirs of Field Marshal el-Gamasy of Egypt*. Káhira : The American University in Cairo Press, 1993, s. 151 – 152.

⁴ HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab. Qiṣṣat bidājat wa nihājat ʿaṣr Anwar as-Sādāt*. [Jeseň hnevu. Príbeh začiatku a konca éry Anwara as-Sādāta]. Káhira : Markaz al-Ahrām li-t-tardžama wa-n-naṣr, 1988, s. 143; HEIKAL, Mohamed. *Secret Channels*, s. 175.

⁵ RABINOVICH, Itamar. *Waging Peace. Israel and the Arabs, 1948 – 2003*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 2004, s. 15.

⁶ FINKELSTONE, Joseph. *Anwar Sadat. Visionary Who Dared*. London: Frank Cass, 1996, s. 99.

⁷ HEIKAL, Mohamed. *Autumn of Fury. The Assassination of Sadat*. London: Andre Deutsch, 1983, s. 65.

že všetok egyptský ľud cítil potrebu odčiniť porážku roku 1967 a oslobodiť okupované územia. Nemala nič spoločné s politickými zámermi prezidenta Anwara as-Sādāta.⁸

V rámci pokračujúcich politických kontaktov medzi oboma supervelmocami, Muḥammad Ḥāfiẓ Ismāʿīl, poradca prezidenta pre národnú bezpečnosť, poslal popoludní 10. októbra správu Henrymu Kissingerovi a jej kópiu veľvyslancovi ZSSR v Káhire,⁹ v ktorej je egyptská pozícia definovaná zreteľnejšie v nasledujúcich bodoch: 1. Prímerie a stiahnutie izraelských síl v stanovenom termíne za línie z 5. júna 1967 pod dohľadom OSN; 2. Zaručená sloboda plavby v Tíranskej úžine s využitím jednotiek OSN na ohraničenú dobu v Šarm aš-Šajchu; 3. Po úplnom stiahnutí izraelských síl, bude vojna považovaná za skončenú; 4. Po izraelskom stiahnutí bude pásma Gazy dané pod dohľad OSN, pokiaľ jeho obyvateľstvo bude schopné uplatniť samourčenie; 5. V danom čase po ukončení bojov sa zíše mierová konferencia pod záštitou OSN, na ktorej sa zúčastnia všetky zainteresované strany vrátane Palestínčanov a supervelmocí. Prerokujú sa otázky suverenity, bezpečnosti a slobody plavby.¹⁰

Dôležitú správu od Henryho Kissingera dostal následne Anwar as-Sādāt 11. októbra 1973, že teraz nastala situácia vhodná na začatie rokovaní o prijateľnom urovnaní, ktorá by sa začala uzavretím prímeria a skončila sa mierovou konferenciou. Možno pod dojmom úspechu egyptských ozbrojených síl uvažoval o rozvíjaní útoku s cieľom zmierniť izraelský tlak na sýrskom fronte. V rozhovore s Muḥammadom Hajkalom prezident poznamenal, že „začali sa hýbať (Američania), keď zistili, že nie sme nehybná mŕtvola“. Povedal, že na správu odpovie, ale aby si udržal slobodu konania, neposkytne pevné záväzky.¹¹ Z Kissingerovej odpovede Ḥāfiẓovi Ismāʿīlovi 12. októbra vyplynulo, že USA nie sú ochotné spájať prímerie s politickými podmienkami riešenia a očakávajú, že Egypt bezpodmienečne prijme prímerie.¹²

Po egyptskom váhaní a taktickom vyčkávaní na sinajskom fronte (10. – 13. októbra) sa boje obnovili, ale iniciatívu postupne prevzala izraelská armáda a Egypt stratil počiatočnú výhodu. Americký satelitný prieskum, ktorý každú hodinu poskytoval izraelskému veleniu snímky situácie na fronte, 15. októbra zistil, že medzi operačnými územiami druhej a tretej egyptskej armády sa objavil niekoľkokilometrový nekrytý priestor.¹³ Na základe informácií, ktoré boli poskytnuté izraelskej strane, sa jednotkám generála Ariela Šarona v noci na 16. októbra podarilo preniknúť na západný breh Suezského prielivu v oblasti ad-Dafarsuwār a vybudovať tam predmostie.¹⁴ Generál Muḥammad ʿAbdalḡanī al-Džamašī poznamenáva, že ZSSR napriek tvrdeniu, že podporuje arabské práva, neposkytol egyptskému veleniu žiadne satelitné snímky.¹⁵ Náčelník gene-

⁸ SHOUKRI, Ghali. *Egypt: The Portrait of a President, 1971 - 1981. The Counter-Revolution in Egypt. Sadat's Road to Jerusalem*. London: Zed Press, 1981, s. 154.

⁹ HEIKAL, Mohamed. *Secret Channels*, s. 192.

¹⁰ ISMĀʿĪL, Muḥammad Ḥāfiẓ. *Amn Miṣr al-qawmī fī ʿaṣr at-taḥaddijāt*. [Egyptská národná bezpečnosť v epoche výziev]. Káhira: Markaz al-Ahrām li-t-tardžama wa-n-naṣr, 1987, s. 325.

¹¹ HAJKAL, Muḥammad Hasanaj. *Charīf al-ḡadab*, s. 144 – 145.

¹² EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War. Memoirs of Field Marshal el-Gamasy of Egypt*. Káhira: The American University in Cairo Press, 1993, s. 262.

¹³ AŠ-ŠĀDLĪ, Saʿdaddīn. *Ḥarb uktūbar. Muḍakkirāt*. [Októbrová vojna. Spomienky]. Paríž: Manšūrāt muʿassat al-waṭan al-ʿarabī li-ṭ-ṭibāʿa wa-n-naṣr, 1980, s. 251 – 252.

¹⁴ RIJĀD, Maḥmūd. *Muḍakkirāt Maḥmūd Rijād, 1948 – 1978. Al-baḥṭ ʿan as-salām wa aš-širāʿ fī aš-šarq al-awsaṭ*. [Memoáre Maḥmūda Rijāda. Hľadanie mieru a zápas na Blízkom východe]. Káhira: Dār al-mustaḡbal al-ʿarabī, 1986, s. 457; HERZOG, Chaim. *Válka ze dne usmíření*. Praha: Baronet, 2005, s. 269 – 271.

¹⁵ EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 293.

rálneho štábu egyptskej armády generálporučík Saċdaddīn aš-Šādli vzhľadom na nedostatok jednotiek na západnom brehu žiadal stiahnuť štyri obrnené brigády na likvidáciu izraelského predmostia, ale prezident, riadiaci sa politickými ohľadmi, žiadosť zamietol.¹⁶ Jeho názor podporil aj minister obrany a hlavný veliteľ armády generálplukovník Aĥmad Ismācīl cAlī, v tom čase už ťažko chorý muž, bezvýhradne oddaný prezidentovi, a spor sa nakoniec skončil odvolaním náčelníka generálneho štábu z funkcie. Egyptské sily však nedokázali realizovať ďalší plán útoku na sinajskom fronte a egyptský protiútok na západnom brehu priepľavu sa skončil neúspešne.¹⁷

Do Káhiry zavítal 16. októbra 1973 predseda Rady ministrov ZSSR Alexej Kosygin, aby s egyptským vedením prerokoval vojenskú situáciu a možnosti egyptského súhlasu s prijatím prímeria skôr, ako sa situácia na fronte obráti proti egyptským záujmom.¹⁸ Aj keď 18. októbra, pred návratom do Moskvy, predložil snímky zo sovietskych družíc, ktoré ukazovali rozsah izraelského prieniku na západný breh priepľavu, Anwar as-Sādāt s prímerím nesúhlasil. Sovietsky zväz zvýšil tlak aj na USA, aby podporili nastolenie okamžitého prímeria a izraelský odchod z území okupovaných v roku 1967 podľa rezolúcie 242 a vzájomné konzultácie. Urýchlené nastolenie prímeria by mohlo Egyptanom a Sýrčanom udržať si isté teritoriálne zisky a Sovietom vyhnúť sa novej konfrontácii s USA. Henry Kissinger zareagoval iba tým, že poslal egyptskému prezidentovi odporúčanie na zastavenie paľby. Keď sa Alexej Kosygin vrátil s prázdnyimi rukami, Leonid Brežnev 19. októbra poslal Richardovi Nixonovi správu, že hrozí nebezpečenstvo narušenia vzťahov medzi supervelmocami, a preto pozval Henryho Kissingera na priame rokovania do Moskvy 20. októbra 1973.¹⁹ Diplomacia zameraná na ukončenie bojov nabrala na obrátkach. Abba Eban sa domnieval, že každá rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN o prímerí sa bude odvolávať na rezolúciu 242, ale chcel, aby sa výmena vojnových zajatcov stala jednou z podmienok na nastolenie prímeria.²⁰ Golda Meirová dokonca odmietala akékoľvek spájanie medzi prímerím a rezolúciou 242, a to v čase, keď ZSSR tlačil na okamžité prímerie, za ktorým má nasledovať postupné sťahovanie izraelských vojsk v súlade s rezolúciou 242 a primerané konzultácie o dlhodobých otázkach.

Americká delegácia letela do Moskvy 15 hodín, ale rokovania boli úspešné a v nedeľu 21. októbra sa supervelmoci dohodli na texte, ktorý sa stal podkladom pre rezolúciu BR OSN 338, za ktorú hlasovalo 14 členov, iba Čína sa zdržala.²¹ Gideon Rafael komentuje, že spoločným základom bolo ukončenie bojov. Odvolávanie na rezolúciu 242 malo upokojiť arabskú stranu a požiadavka na mierové rokovania bola mienená ako ústupok Izraelu. Následná konferencia pod záštitou supervelmocí mala zohrať úlohu pri mierovom urovnaní. ZSSR súhlasil, že vyvinie maximálne úsilie na skorú výmenu vojnových zajatcov.²² Na naliehanie izraelskej premiérky Goldy Meirovej sa Henry Kissinger na spiatocnej ceste z Moskvy zastavil 22. októbra v Izraeli. Najprv navštívil Izrael, kde bol privítaný ako hrdina, vďaka americkému leteckému mostu, ktorý pomohol zmeniť priebeh vojny v prospech Izraela.²³ Keď získal súhlas na okamžité zastavenie

¹⁶ Aš-Šādli, Saċdaddīn. *Harb uktūbar. Muċakkirāt*, s. 283 – 285.

¹⁷ DUPUY, Trevor N. *Elusive Victory: the Arab-Israeli Wars, 1947 – 1974*. London : Macdonald and James, 1978, s. 516.

¹⁸ RIJĀD, Maĥmūd. *Muċakkirāt Maĥmūd Rijād*, s. 458.

¹⁹ KISSINGER, Henry. *Years of Upheaval*. Boston, Mass.: Little, Brown and Co., 1982, s. 542 – 543.

²⁰ EBAN, Abba. *An Autobiography*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1978, s. 528.

²¹ SCOR (Security Council Official Records), 28th year, 1747th meeting, 21 – 22 October 1973. (S/11036).

²² RAFAEL, Gideon. *Destination Peace: Three Decades of Israeli Foreign Policy*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1981, s. 308.

²³ DAYAN, Moshe. *Story of my Life*. London : Sphere Books Limited, 1978, s. 357 – 358; EBAN, Abba. *An Autobiography*,

paľby, odletel do vlasti, kam prišiel podvečer. Anwar as-Sādāt, ktorý si uvedomoval, že tretej egyptskej armáde hrozí obklúčenie, tiež prijal zastavenie paľby a dokonca navrhol, aby na prímerie dohliadala americká komisia.

Večer 22. októbra (v New Yorku bolo 13. h) vstúpila do platnosti rezolúcia BR OSN 338.²⁴ Izrael ju síce oficiálne prijal, ale nehodlal ju rešpektovať.²⁵ Izraelské velenie vedelo, že keby sa boje obnovili, jeho sily na západ od priepľavu by sa ocitli v ťažkej situácii. Navyše izraelská armáda nedosiahla nijaký významný politický ani vojenský cieľ, keďže sa jej nepodarilo vytlačiť egyptské vojská z východného brehu priepľavu na západný. Nedokázala ohroziť alebo preťatť línie spojenia so žiadnou z egyptských armád ani znemožniť ich zásobovanie. Zlyhali aj pokusy dosiahnuť mesto Ismācīlīja. Preto sa izraelské vojenské a politické vedenie rozhodlo, že skôr ako začne rešpektovať prímerie, vynaloží maximálne úsilie v záujme dosiahnutia nejakých politických alebo vojenských výhod. Počas dvoch nocí z 22. na 24. október velenie prepravilo čerstvé sily západne od priepľavu, aby posilnilo postavenie v oblasti ad-Dafarsuwār. Vojská pokračovali v boji a podarilo sa im postúpiť na juh do tyla tretej armády, preťatť púštnu cestu zo Suezu do Káhiry a dostať sa k Suezu. Faktom zostáva, že Izrael pod rôznymi zámienkami ešte tri dni prímerie porušoval.²⁶

Na politickej úrovni Ḥāfīz Ismācīl, poradca prezidenta Anwara as-Sādāta pre národnú bezpečnosť, kontaktoval Henryho Kissingera s oznámením, že Izrael nedodržiava podmienky rezolúcie 338 a žiadal ho, aby USA zastavili tento vývoj a obnovili situáciu, aká bola v čase prijatia rezolúcie. Henry Kissinger iba vyhýbavo odpovedal, že Izrael sa rezolúciu 338 zaviazal rešpektovať. Skutočnosť však bola taká, že izraelské vojská ju pod rozličnými zámienkami porušovali a postupovali, aby zlepšili svoje vojenské postavenie.²⁷ Porušovanie prímeria vyvrcholilo 23. októbra, keď Izraelčania úplne obklúčili tretiu egyptskú armádu na Sinaji. Anwar as-Sādāt sa dostal do zložitej situácie, keďže napriek príslubu supervelmoci a rezolúcii BR OSN Izraelčania postupovali ďalej na mesto Suez. Vtedy poslal naliehavú správu prezidentovi USA Richardovi Nixonovi so žiadosťou, aby zasiahol, keď bude treba aj silou, pre presadenie dohody o zastavení paľby, lebo Izrael využíva prímerie na ďalší postup. Na žiadosť Egypta sa BR OSN zišla večer 23. októbra a prijala rezolúciu 339, v ktorej potvrdila platnosť predošlej a vyzývala zúčastnené strany, aby sa stiahli na predošlé postavenia z 22. októbra, a žiadala generálneho tajomníka, aby do oblasti vyslal medzinárodných pozorovateľov, ktorí budú dohliadať na jej dodržiavanie.²⁸

Napriek tomu, že 24. októbra ráno izraelská vláda rezolúciu 339 prijala, nedala jednotkám rozkaz na zastavenie postupu v nádeji, že sa im podarí obsadiť mesto Suez, čím by Izrael získal politické, vojenské aj mediálne výhody. Generál Adan spomína, že dostal pokyn, aby odrezal tretiu armádu od dodávok vody a obsadil mesto Suez.²⁹ A tak sa 24. októbra rozpútala bitka o Suez:

s. 531–532; KISSINGER, Henry. *Years of Upheaval*, s. 559–563; LAQUEUR, Walter. *Confrontation: the Middle East War and World Politics*. London : Wildwood, 1974, s. 172–173.

²⁴ Security Council Resolution 340 (S/11036), 22 October 1973.

²⁵ KALB, Marvin and Bernard. *Kissinger*. Boston : Little, Brown and Co., 1974, s. 481.

²⁶ WANNER, Jan. *Krvavý Jom Kippur. Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha : Nakladatelství Libri, 2002, s. 271.

²⁷ QUANDT, William. *Decade of Decisions: American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967–1976*. Berkeley : University of California Press, 1977, s. 194.

²⁸ Security Council Resolution 339 (S/11039), 23 October 1973.

²⁹ ADAN, Avraham. *On the Banks of the Suez: an Israeli General's Personal Account of the Yom Kippur War*. London : Arms and Armour, 1980, s. 409–415; EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 297–298; RIJĀD, Maḥmūd. *Muḥakkirāt Maḥmūd Rijād*, s. 460–461.

na mesto, ktoré bránila jedna egyptská pešia divízia, zaútočili zo severu dve izraelské obrnené brigády. Po ťažkom boji, do ktorého sa zapojili aj obyvatelia mesta, sa izraelské jednotky museli stiahnuť do pozícií v okolí mesta. Izrael naďalej nerešpektoval rezolúciu 339; jeho jednotky obišli Suez a južnejšie obsadili prístav al-Adabīja.³⁰ Izraelské vojská preťali púštnu cestu z Káhiry do Suez, čo USA využili ako kartu pri vyjednávaní, keď krátko po vojne prišiel na Blízky východ Henry Kissinger. Večer 25. októbra BR OSN schválila na návrh nezúčastnených krajín rezolúciu 340, ktorá s poľutovaním konštatovala nedodržiavanie prímeria a dôrazne žiadala návrat vojsk na líniu z 22. októbra.³¹

Na konci októbrovej vojny situáciu charakterizovalo jednak politické napätie vo vzťahoch medzi supervelmocami a tiež pokračujúce zrážky znepriatelených strán na bojisku. Bolo treba dosiahnuť urýchlené urovnanie prostredníctvom politického riešenia, na ktorom by participovali obe supervelmoci. V tejto súvislosti možno sledovať, že ZSSR sa v tomto smere snažil byť rovnocenným partnerom USA pri nastolení riešenia, lebo čoraz zreteľnejšie sa prejavovala v americkej politike tendencia presadzovať jednostranné riešenia.³² USA sa však ocitli v zložitej situácii, keď sa Sovietskemu zväzu zaviazali, že budú presadzovať spoločnú rezolúciu a zároveň pokračovali v dodávkach, ktoré Izraelu umožňovali ju porušovať. Izraelské jednotky 23. októbra obkľúčili tretiu egyptskú armádu.³³ Pre pokračujúci postup izraelských jednotiek Anwar as-Sādāt vyzval USA a ZSSR, aby do oblasti bojov vyslali vojenské jednotky, aby donútili Izrael rešpektovať prímerie. Kríza sa vyhrotila vtedy, keď po amerických prietahoch ZSSR dal najavo, že ak nedôjde k dohode medzi supervelmocami, bude postupovať jednostranne a sám vyšle ozbrojené sily do oblasti na presadenie prímeria.³⁴

Richard Nixon však vystríhal Leonida Brežneva, že by išlo o krok, ktorý môže mať vážne následky. Na krízovej porade WSAG³⁵ 24. októbra padlo rozhodnutie, že ozbrojené sily USA budú uvedené do stavu najvyššej (nukleárnej) pohotovosti.³⁶ V snahe vyhnúť sa hroziacemu konfliktu Kissinger menom prezidenta adresoval posolstvo Anwarovi as-Sādátovi, aby stiahol žiadosť o vyslanie sovietskych jednotiek: „*Žiadam Vás, aby ste zvážili dôsledky, ktoré pre Vašu krajinu vyplynú, ak dôjde ku konfrontácii dvoch jadrových veľmocí na vašom území.*“³⁷ Prezident žiadosti vyhovel a oznámil, že prijme medzinárodné oddiely. Izraelská vláda ráno 25. októbra nariadila definitívne zastavenie paľby a pod tlakom USA súhlasila s dodávkami nevojenského materiálu pre tretiu egyptskú armádu obkľúčenú počas prímeria.³⁸

³⁰ AŠ-ŠĀDLĪ, Sa'daddīn. *Harb uktūbar. Muḍakkirāt*, s. 272; El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 297 – 298.

³¹ Security Council Resolution 240 (S/11046/Rev.1), 25 October 1973.

³² Al-ʿAQQĀD, Ṣalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*. [As-Sādāt a Camp David]. Káhira: Maktabat Madbūlī, 1984, s.134.

³³ DAYAN, Moshe. *Story of my Life*, s. 544.

³⁴ FREEDMAN, Robert. O. *Soviet Policy Toward the Middle East since 1970*. New York : Praeger Publishers, 1982, s. 148.

³⁵ WSAG (Washington Special Action Group) – Washingtonská zvláštna akčná skupina pri Rade národnej bezpečnosti (NSC) USA, pozn. autora.

³⁶ KISSINGER, Henry. *Crisis. The Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises*. New York : Simon & Schuster, 2003, s. 306 – 307.

³⁷ NIXON, Richard. *Memoirs*. London : Sidgwick and Jackson, 1978, s. 938; KALB, Marvin and Bernard. *Kissinger*, s. 491.

³⁸ GOLAN, Galia. *Yom Kippur and After: The Soviet Union and the Middle East Crisis*. Cambridge : Cambridge University Press, 1977, s. 125; EBAN, Abba. *An Autobiography*. New York : Random House, 1977; London : Weidenfeld and Nicolson, 1978, s. 535 – 537.

Krátko pred vyhlásením nukleárnej pohotovosti sovietska strana prišla s návrhom na zvolanie medzinárodnej konferencie v Ženeve. Kremľ, prirodzene, predpokladal, že sa na nej zúčastní ako rovnoprávny partner USA za prítomnosti ďalších zainteresovaných strán a Sovietsi po formálnej stránke dokážu presadiť svoje ciele tým, že sa budú s USA stríedať v predsedníctve konferencie. Cesta do Ženevy však bola vydláždená kameňmi a konanie konferencie sa odsunulo až na 21. decembra 1973.³⁹ Dovtedy Kissinger urobil významné kroky na inom úseku, a to na riešení zložitej vojenskej situácie vytvorenej po vyhlásení prímeria, keď postavenie vojsk hrozilo každú chvíľu obnovením bojov. Začal sa používať termín „odpútanie síl“, ktorý v tom čase presne zodpovedal prepletenému postaveniu bojujúcich strán po oboch stranách Suezského priepľavu, a tento termín sa ďalej používal aj v neskoršom období. Dokonca obe dohody uzavreté medzi Egyptom a Izraelom v nasledujúcich dvoch rokoch, týkajúce sa tejto otázky, sa stali známymi pod týmto menom.⁴⁰ Jednako v týchto dohodách nešlo iba o odpútanie síl, ale aj o vytvorenie „neutrálnej“ zóny medzi nimi a Izraelu sa tento termín páčil viac ako čiastočné stiahnutie síl. Na druhej strane Anwar as-Sādāt zakrýval týmto termínom vlastné politické ústupky obsiahnuté v oboch dohodách a zdôrazňoval iba jej vojenské aspekty.⁴¹

Počas októbrovej vojny Richard Nixon a Henry Kissinger sľubovali aktívnu americkú diplomatickú iniciatívu s cieľom presadiť po vojne rezolúciu BR 242, ale napriek naliehavým žiadostiam Anwara as-Sādāta tvrdo odmietali sľúbiť konkrétne výsledky. Tvrdili, že USA chcú presadiť proces, nie výsledok. Zaručili sa, že vyvinú veľké úsilie, ale nemôžu zaručiť, že Izrael sa stiahne zo všetkých okupovaných arabských území alebo že budú obnovené práva Palestínčanov.⁴² Henry Kissinger sa viackrát vyjadril, že sa obáva idealizmu Arabov, ich netrpezlivosti a túžby po rýchlom výsledku. Tieto názory sa stali základom povojnovej politiky USA v regióne. Po nastolení krehkého prímeria 25. októbra Richard Nixon a Henry Kissinger začali načrtávať nové kontúry svojej politiky. Zhodli sa na tom, že USA zohrajú aktívnu úlohu v úsilí o urovanie arabsko-izraelského konfliktu. Cítili, že situácia na Blízkom východe je z hľadiska amerických záujmov príliš nebezpečná, aby ju bolo možné prehliadať, a čo bolo ešte dôležitejšie, ukazovala sa možnosť pre úspešnú americkú iniciatívu. Počas vojny každý hľadel na USA a samotní aktéri sporu boli presvedčení, že USA držia v rukách rozhodujúce karty. Izraelčania, medzinárodne izolovaní viac ako kedykoľvek predtým, boli v zlej situácii plnej závislosti od USA v dodávkach zbraní, hospodárskej pomoci i v diplomatickej podpore. Arabi, ktorí si uvedomovali možnosti vplyvu USA na Izrael, chceli túto možnosť využiť vo svoj prospech. Ako Henry Kissinger a iní naznačovali, ZSSR síce môže dodať Arabom zbrane, ale iba USA dokážu získať od Izraela územné ústupky prostredníctvom rokovaní.⁴³

Proces, ktorý sa skončil egyptsko-izraelskými dohodami o odpútání síl, sa začal 15. októbra 1973, keď do udalostí zasiahli USA. Ten deň v reakcii na opakované žiadosti o prímerie zo strany Henryho Kissingera, aby Egypt pristúpil k prímeriu s Izraelom, Anwar as-Sādāt inštruoval

³⁹ SHEEHAN, Edward R. F. *The Arabs, Israelis, and Kissinger: a Secret History of American Diplomacy in the Middle East*. New York : Readers Digest Press, 1976, s. 101; QUANDT, William. *Decade of Decisions*, s. 223 – 224.

⁴⁰ Ide o dohody Sinaj I a Sinaj II o odpútání síl medzi Egyptom a Izraelom. Za prvú sinajskú dohodu sa považuje dohoda o odpútání síl uzavretá na 101. kilometri cesty zo Suezu do Káhiry 18. januára 1974. Druhá dohoda bola podpísaná v Ženeve 4. septembra 1975 – pozn. autora.

⁴¹ AL-ʿAQQĀD, Šalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 135.

⁴² HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Uktūbar 1973. As-silāḥ wa as-sijāsa*. [Október 1973. Zbrane a politika]. Káhira : al-Ahrām, 1993, s. 669 – 673.

⁴³ QUANDT, William. *Decade of Decisions*, s. 209.

svojho poradcu pre národnú bezpečnosť Hāfiza Ismācīla, aby poslal Kissingerovi pozvánku na návštevu Egypta na prediskutovanie návrhov na urovanenie. Jeho predbežnou podmienkou bolo obnovenie egyptskej suverenity nad okupovaným Sinajským polostrovom.⁴⁴ Je zrejme, že prienik izraelských síl na západ od Suezského priplavu a to, že obe strany konfliktu pochopili, že obnovenie bojov by im prinieslo obrovské straty na životoch, bol tým faktorom, ktorý umožnil USA, aby zasiahli ako prostredník do blízkovýchodného konfliktu. Napriek prerušeným diplomatickým vzťahom medzi Egyptom a USA egyptská vláda uskutočnila oficiálne spojenie už 25. októbra, aby zabezpečila naliehavé úlohy ako zásobovanie tretej armády humanitárnymi potrebami, a egyptský prezident poveril Ismācīla Fahmīho, nového ministra zahraničných vecí, aby deklaroval nové smerovanie v egyptskej politike.⁴⁵ Toto smerovanie nadobudlo 6. novembra 1973, len dva týždne po skončení októbrovej vojny, formu obnovy diplomatických vzťahov medzi Egyptom a USA. Prijaté opatrenie bolo v súlade s plánom pozvania Henryho Kissingera na Blízky východ, aby urovnal následky vojny, čo bolo geostrategickým víťazstvom USA.⁴⁶

Vzhľadom na to, že značné izraelské sily sa nachádzali na západnom brehu Suezského priplavu a tretia egyptská armáda bola obkolesená na Sinajskom polostrove, hrozilo obnovenie bojov. Henry Kissinger, minister zahraničných vecí USA, odišiel na Blízky východ rozhodnutý zorganizovať medzinárodnú mierovú konferenciu pod spoločným predsedníctvom oboch superveľmoci.⁴⁷ Jeho prvé stretnutie s Anwarom as-Sādātom 7. novembra bolo oveľa srdečnejšie, ako sa dalo očakávať, a nádeje na mierové urovanenie sa zdali reálne. Prezident oznámil, že nemá záujem škriepiť sa o líniu prímeria, ale hovoriť o strategických otázkach. Kissinger vytiahol z aktovky papier, na ktorom mal šesť bodov navrhnutých Goldou Meirovou počas jej návštevy v USA 31. októbra, o ktorých bol presvedčený, že ich prezident odmietne.⁴⁸ Ten si papier zbežne prečítal a povedal, že súhlasí. Na stretnutí s novinármi však vyhlásil, že Kissinger prijal „jeho“ šesť bodov.⁴⁹

Keď sa styky prehĺbili, prezident pristúpil ku kompletnému plánu smerujúcemu k mierovému urovnaniu. Navrhol, že Egypt prepustí izraelských vojnových zajatcov, čo bola otázka, ktorá najviac znepokojovala Izraelčanov, a zruší blokádu prielivu Bāb al-Mandab a výmenou za to sa Izrael stiahne za líniu tiahnucu sa od mesta al-ʿArīš na severe Sinajského polostrova až po Ra's Muḥammad na juhu, a vtedy Egypt začne s čistením koryta priplavu a s jeho prípravou na plavbu, čo bude dôkazom úprimného záujmu o mier. Kissinger odpovedal, že ide o veľmi ambiciózny plán a pre začiatok bude lepšie začať malými krokmi. Prvým krokom by bola výmena

⁴⁴ ISRAELI, Raphael. *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*. Totowa, New Jersey : Barnes & Noble Books, 1985, s. 141; EBAN, Abba. *An Autobiography*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1978, s. 523.

⁴⁵ RIJĀḌ, Maḥmūd. *Muḍakkirāt Maḥmūd Rijāḍ*, s. 464.

⁴⁶ AL-ʿAQQĀD, Ṣalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 135.

⁴⁷ DAYAN, Moshe. *Story of my Life*, s. 551 – 552.

⁴⁸ Išlo o tieto body: 1. Egypt a Izrael súhlasia, že budú dôsledne dodržiavať prímerie; 2. Obe strany súhlasia, že začnú rokovania na vyriešenie otázky návratu do pozícií z 22. októbra v rámci dohody o odpútaní síl; 3. Mesto Suez bude dostávať každý deň dodávky potravín, vody a liekov a zranení civilisti budú evakuovaní; 4. Dodávky nevojenského materiálu na východný breh budú plynulé; 5. Izraelské kontrolné stanovišťa na ceste z Káhiry do Suez uveďte pod kontrolu OSN; 6. Po ustanovení kontrolných bodov na ceste Káhira – Suez dôjde k výmene vojnových zajatcov vrátane zranených. In: FAHMY, Ismail. *Negotiating for Peace in the Middle East*. Káhira : The American University in Cairo Press, 1983, s. 55; AS-SĀDĀT, Anwar. *Baḥṭʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*. [Hľadanie identity. Príbeh môjho života]. Káhira : al-Maktab al-miṣrī al-ḥadīṭ li aṭ-ṭibāʿa wa an-naṣr, 1978, s. 278 – 279.

⁴⁹ HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab*, s. 150.

vojnových zajatcov, za uvoľnenie cesty pre zásobovanie tretej armády dodávkami nevojenského charakteru, čo malo vytvoriť ovzdušie dôvery. Náhle Anwar as-Sādāt súhlasil s odkladom otázky sťahovania vojsk na obdobie po zasadnutí mierovej konferencie, ktorá sa mala zísť v Ženeve. Dal prednosť rokovaniam týkajúcim sa podrobných vojenských otázok a na izraelské naliehanie súhlasil s tým, aby sa o týchto otázkach konali priame rokovania.⁵⁰

Vari najdôležitejšími z týchto vojenských podrobností boli ústne záväzky, ktoré predchádzali podpisu prvej dohody, o odpútání síl, pretože mali vážne politické dôsledky. Sem patrí prezidentov záväzok, že u štátov produkujúcich ropu sprostredkuje odstránenie embarga uvaleného na niektoré štáty, o. i. na USA, a to bez vyčkávania na ďalšie urovanenie, kam patrila aj podobná dohoda o odpútání síl na sýrskom fronte.⁵¹ Prezident sa ďalej zaviazal, že začne s obnovou miest na pobreží Suezského prielivu napriek tomu, že sú ešte stále na dostrel izraelského ťažkého delostrelectva, čo potvrdzuje vyhlásenie, že októbrová vojna je posledná.⁵² Jednako keď egyptský prezident ohlásil svoj zámer obnovy miest pri prieplyve, odôvodňoval to humánnymi cieľmi a návratom utečencov – čím Egypt žne plody svojho víťazstva; inými slovami, chcel, aby toto rozhodnutie vyzeralo ako čisto vnútorná záležitosť. Podobným záväzkom bol aj prísľub vyčistenia prielivu a jeho príprava na prevádzku bez toho, aby počkal na ďalšie izraelské stiahnutie.⁵³ Pred podpisom dohody o odpútání Izrael s pomocou USA uskutočnil previerku odstránenia námornej blokády prielivu Bāb al-Mandab tým, že ním v decembri 1973 preplávala z juhu na sever izraelská loď v sprievode dvoch amerických torpédoborcov, a tým sa vláda v Tel Avive presvedčila, že blokáda bola odstránená.⁵⁴

Ani Izrael ani Egypt nemali záujem púšťať sa do nových bojov na fronte, preto došlo k dohode, že bojujúce strany povedú priame rokovania v stane postavenom na 101. kilometri cesty Suez – Káhira.⁵⁵ Tieto rokovania sa sústredili výlučne na vojenské otázky, takže z hľadiska obsahu sa nelíšili od rokovaní na ostrove Rodos v roku 1949. Ich cieľ sa však značne líšil v tom, že boli otvorené, kým rokovania na Rodose prebiehali v úplnej tajnosti. Ďalej išlo o výber miesta, kde rokovania prebiehali, a ich názov „101. kilometer“. Tento výber mal nedobry vplyv na morálku Egyptanov, pretože poukazoval na vzdialenosť, na ktorú sa izraelské jednotky priblížili k ich hlavnému mestu. Rokovania sa začali ráno 28. októbra 1973 na úrovni generálmajorov: izraelskú delegáciu viedol Aharon Jariv, egyptskú Muḥammad cAbdalḡanī al-Džamašī a prítomný bol aj veliteľ síl OSN generál Ensio Siilasvuo, a týkali sa potrebných opatrení na zásobovanie tretej egyptskej armády vodou, nevyhnutnými potravinami a šatstvom a kontroly kolón vozidiel, ktoré viezli zásoby.⁵⁶ Predpokladalo sa, že túto činnosť budú vykonávať pozorovatelia OSN.

V októbri 1973 obe supervelmoci ukázali hĺbku svojej zaangažovanosti jednak vo forme zbraní, ktoré dodali bojujúcim stranám, a tiež úsilím ovplyvňovať udalosti tak, aby posilnili vlastné strategické pozície v regióne.⁵⁷ Výsledky októbrovej vojny mali závažné dôsledky nielen

⁵⁰ El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 330.

⁵¹ HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab*, s. 160.

⁵² As-SĀDĀT, Anwar: *Baḥṡ 'an aḡ-ḡāt. Qiṣṣat ḡajātī*. [Hľadanie identity. Príbeh môjho života]. Káhira: al-Maktab al-miṣrī al-ḡadī li aṡ-ṡibā'a wa an-naṣr, 1978, s. 278; HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab*, s. 179.

⁵³ ISRAELI, Raphael (ed.). *The Public Diary of President Sadat*. Part Two. *The Road to War (November 1973 – May 1975)*. Leiden: E. J. Brill, 1978, s. 459; ISRAELI, Raphael. *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*, s. 144-145.

⁵⁴ AL-ʿAQQĀD, Ṣalāḡ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s.137.

⁵⁵ GOLAN, Matti. *The Secret Conversations of Henry Kissinger*. New York: Quadrangle Books, 1976, s. 111.

⁵⁶ El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 321.

⁵⁷ SELLA, Amnon. *Soviet Political and Military Conduct in the Middle East*. London: The Macmillan Press 1981, s. 107.

na domácej, ale aj na medzinárodnej úrovni, pretože arabsko-izraelský konflikt sa opäť vrátil do centra udalostí a mnohé africké štáty sa rozhodli prerušiť s Izraelom diplomatické styky.⁵⁸ Keď vlády USA a ZSSR vydali spoločné pozvanie na mierovú konferenciu do Ženevy, ktorá sa mala uskutočniť v krátkom čase, Egypt a Izrael súhlasili. Sýria odmietla, pretože nedošlo k odpútaniu síl na Golanských výšinách, a OOP nebola pozvaná. Izrael namietal proti zastúpeniu Palestínčanov na konferencii. Ženevská konferencia sa aj tak zišla 21. decembra 1973.

Mesiace, ktoré nasledovali po októbrovej vojne, sa niesli v znamení bezprecedentnej americkej zaangažovanosti pri hľadaní urovnania arabsko-izraelského konfliktu. Henry Kissinger, skôr ako sa stal ministrom zahraničných vecí, nevenoval veľa pozornosti zdanlivo neriešiteľným témam rozdeľujúcim Izrael a jeho arabských susedov. Nepokročil ďaleko ani v chápaní „energetickej krízy“ a úlohy, ktorú hrala blízkovýchodná ropa vo svetovej ekonomike. Iba nebezpečenstvo konfrontácie medzi supervelmocami vychádzajúce z rastúceho napätia na Blízkom východe dokázalo vyvolať v ňom a v prezidentovi Nixonovi trvalý záujem o záležitosti regiónu.⁵⁹ Teraz, keď sa októbrová vojna stala živým príkladom výbušnosti arabsko-izraelského konfliktu, Henry Kissinger s plnou podporou Richarda Nixona nastúpil ako prostredník, mierotvorca a nositeľ novej diplomatickej iniciatívy, v rámci ktorej musel viackrát navštíviť krajiny, v ktorých predtým nebol, a rokovať so štátnikmi, ktorých predtým nebral vážne. Hoci prezident Nixon mal záujem, aby USA hrali aktívnu úlohu vo vyriešení arabsko-izraelského konfliktu, starosti mu robili zhoršujúca sa domáca podpora pre rozrastajúci sa škandál Watergate. Preto dostal Kissinger mimoriadne široké právomoci pri formovaní detailov americkej diplomacie, takže s prezidentom riešil len zásadné otázky a o podrobnostiach ho informoval len priebežne. Nixon potreboval predovšetkým výsledky v nádeji, že úspechy v zahraničnej politike mu pomôžu prekonať vnútropolitické problémy.⁶⁰

Na konferencii v Ženeve sa zúčastnili delegácie Egypta a Izraela ako strany konfliktu na Blízkom východe a záujmy Palestínčanov zastupovalo Jordánsko. V súlade s rezolúciou BR OSN sa predstavitelia USA a ZSSR striedali v predsedníctve. Konferenciu otvoril 21. decembra 1973 Kurt Waldheim, generálny tajomník OSN, ktorý oznámil, že cieľom konferencie je dospieť ku konečnému riešeniu arabsko-izraelského konfliktu.⁶¹ V súlade s týmto cieľom predložila každá strana svoj názor bez snahy o rokovanie, takže konferencia sa podobala na sympóziu, na ktorom vedúci každej delegácie predstavil ciele svojho štátu. Izrael odmietol tento spôsob, pretože si neželal, aby sa hovorilo o zásade komplexného riešenia, ktoré znamenalo oživenie palestínskej otázky. Po druhé preto, lebo ženevská konferencia znamenala účasť ZSSR pri hľadaní riešenia. Po vystúpeniach delegátov, ktoré trvali celý deň, sa strany dohodli, že rokovania odložia na neurčito: chceli vytvoriť priestor na technické rokovania o odpútaní nepriateľských síl.⁶² Medzi Izraelom a USA došlo totiž k dohode, že účastníkom riešenia budú iba USA. Arabský autor uvádza, že počas rokovaní na 101. kilometri Kissinger odporučil izraelskej strane, aby preťahovala dohodu o prvom odpútaní síl na Sinaji, aby mohol Egyptanom dokázať, že pri riešení sa

⁵⁸ GOLDSCHMIDT Jr., Arthur. *A Concise History of the Middle East*. Boulder; Colorado : Westview Press, 2002, s. 166.

⁵⁹ QUANDT, William. *Decade of Decisions*, s. 207.

⁶⁰ SINIVER, Asaf. *US Foreign Policy and the Kissinger Stratagem*. In: SINIVER, Asaf (ed.). *The October 1973 War: Politics, Diplomacy, Legacy*. London : Hurst & Company, 2013, s. 98 – 99.

⁶¹ RIJÄD, Mahmūd. *Muḍakkirāt Mahmūd Rijāḍ, 1948 – 1978*, s. 494 – 495.

⁶² SHEEHAN, Edward. *The Arabs, Israelis, and Kissinger: A Secret History of American Diplomacy in the Middle East*, s. 106 – 108.

nezaobídu bez prostredníctva USA.⁶³ Jordánska strana tiež rýchlo zistila, že Henry Kissinger sa nesnaží presadiť rezolúciu 242 v plnom rozsahu a na všetkých frontoch. Nemohla sa zbaviť podozrenia, že má v úmysle vytisnúť Jordánsko z hry a vydláždíť cestu pre dohodu medzi Egyptom a Izraelom, za čo si získa všeobecné uznanie.⁶⁴

Viaceré zdroje sa spočiatku pokúšali Kissingerovu úlohu označiť za „misiu dobrej vôle“, a nie za prostredníctvo. Keby sa úloha nebola vydarila, nepoškodila by záujmy USA. Kissinger si uvedomil, že pomoc, ktorú mohol Anwarovi as-Sādātovi ponúknuť, je návrat k línii 22. októbra, skôr ako Izrael porušil rezolúciu BR OSN o zastavení paľby.⁶⁵ Tomu však bránili viaceré prekážky, keďže táto línia nebola oficiálne vytýčená a dohodnutá a jej stanovenie bolo problematické. Keby sa bola o tejto línii dosiahla dohoda, izraelská prítomnosť západne od Suezského prielavu by bola povážlivá. Pred Anwarom as-Sādátom však stála naliehavá úloha urýchlene nájsť riešenie na uvoľnenie obklúčenia tretej armády. Preto ako prvé opatrenie za uvoľnenie blokády tretej armády ponúkol zrušenie námornej blokády uvalenej na plavbu izraelských lodí v úžine Bāb al-Mandab. Kissinger namiesto toho navrhol vzájomné zníženie počtu egyptských a izraelských síl na oboch brehoch Suezského prielavu.⁶⁶

Kissinger vzal do rúk praktické rokovania, čím vytlačil ZSSR na okraj, a jeho „kyvadlová diplomacia“ postupne vyústila do prijatí dvoch dohôd o odpútání síl medzi Egyptom a Izraelom. Stroskotanie konferencie v Ženeve nemalo vplyv na priebeh vojenských rokovaní a na pokračovanie politiky postupných krokov. Počas rokovaní na 101. kilometri Izrael prišiel so žiadosťou na zníženie počtu egyptských síl, ktoré prekročili prielav. Požadoval, aby za likvidáciu izraelského prielomu na západ egyptská vojenská prítomnosť na Sinajskom polostrove bola iba symbolická. Táto otázka sa stala témou rozporov až do prijatia prvej dohody o odpútání síl 18. januára 1974.⁶⁷ Podľa tejto dohody mali byť egyptské jednotky východne od prielavu sústredené v pásme širokom asi 15 km a ich stav sa mal znížiť na osem práporov, t. j. asi 7 000 mužov, pričom počet vojakov, ktorí prekročili prielav a nachádzali sa tam, bol asi 60 000 a 300 tankov.⁶⁸ V dohode sa tiež uvádzalo, že bude vytvorená neutrálna (nárazníková) zóna, v ktorej budú umiestnené jednotky OSN a povolenie ich prítomnosti sa bude obnovovať každé tri mesiace. Sú náznaky, že počas rokovaní na 101. kilometri Henry Kissinger odporučil izraelskej strane, aby preťahovala dohodu s Egyptom o prvom odpútání síl, aby mohol Egyptu dokázať, že pri riešení sa nezaobíde bez prostredníctva USA.⁶⁹ Dohoda o odpútání síl na sýrskom fronte sa dosiahla až 31. mája 1974.

Od začiatku roku 1974 do marca 1975 nepriame rozhovory medzi Egyptom a Izraelom sprostredkúval Henry Kissinger, keď odštartoval proces, ktorý dostal meno „kyvadlová diplomacia“ medzi Jeruzalemom a Káhirou, aby sa dosiahla aspoň dohoda o odpútání síl. Anwar as-Sādāt tým, že sa vzdal požiadavky na okamžité stiahnutie sa Izraela za hranice roku 1967, dokázal zabezpečiť aspoň jeho stiahnutie za líniu vzdialenú 15 km od Suezského prielavu, čo

⁶³ Al-‘AQQĀD, Šalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 137 – 138.

⁶⁴ Al-MADFAI, Madiha Rashid. *Jordan, the United States and the Middle East Peace Process, 1974 – 1991*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993, s. 19 – 21.

⁶⁵ KISSINGER, Henry. *Years of Upheaval*, s. 768 – 770.

⁶⁶ Al-‘AQQĀD, Šalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 135 – 136.

⁶⁷ FAHMY, Ismail. *Negotiating for Peace in the Middle East*. Káhira : The American University in Cairo Press, 1983, s. 72; DAYAN, Moshe. *Story of my Life*, s. 565.

⁶⁸ EBAN, Abba. *An Autobiography*. London : Weidenfeld and Nicolson, 1978, s. 561.

⁶⁹ El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 334 – 335.

sa zhodovalo s líniou, ktorú na začiatku útoku dosiahli egyptské vojská.⁷⁰ Neskôr, v roku 1974, sa Henrymu Kissingerovi podarilo prekonal sýrske námietky a sprostredkoval podobnú dohodu o odpútaní síl medzi Izraelom a Sýriou. Tento diplomatický výkon vydláždil cestu pre návštevu Richarda Nixona do Egypta, prvú cestu amerického prezidenta po F. D. Rooseveltovi na Blízky východ, ktorá sa uskutočnila v polovici júna 1974.⁷¹ Americko-egyptské vzťahy, ktoré boli prerušené v roku 1967, sa výrazne zlepšili, počínajúc výmenou veľvyslancov a obnovou americkej pomoci.

Keď Anwar as-Sādāt dokázal priniesť prímerie, Egyptania dúfali, že sa zbavia ťaživého bremena piatich vojen, ktoré vybojovali (a trvajúcich zbrojných pretekov) s Izraelom. Hoci prezident ešte stále slovne podporoval arabský nacionalizmus, prechádzal k politike „najprv Egypt“, ktorá sa lepšie zhodovala s približovaním sa jeho krajiny k rozvinutému Západu.⁷² Západ bol preň symbolom blahobytu vychádzajúceho z kapitalistického systému a voľného trhu, a preto si zvolil liberalizmus. Pristúpil k hospodárskemu uvoľneniu (politika otvorených dverí – al-infītāh) bez toho, aby ho spojil s uvoľnením politickým. Hoci sa snažil v tejto oblasti napodobňovať Západ, onedlho prevládla jeho vojenská náтура, nezniesol opozíciu a likvidoval svojich odporcov, ako bol zvyknutý. A zatiaľ sa kompradorský kapitalizmus postupne rozrastal a svojím bohatstvom zahŕňal príbuzných najvyšších funkcionárov a prívržencov režimu.⁷³

Rozpaky vyvoláva skutočnosť, že značná časť egyptskej spoločnosti víťala zahraničnopolitický kurz Anwara as-Sādāta a vrelo víťala prezidenta USA Richarda Nixona počas jeho návštevy v Egypte v júni 1974, hoci jeho dni v Bielom dome boli pre aféru Watergate zrútané.⁷⁴ Zástupcy ľudí, ktoré ho víťali mu netlieskali na príkaz vlády, lebo väčšina z nich svoje hospodárske ťažkosti pripisovala pokračujúcemu sporu s Izraelom. Predstavovali si príchod jednoduchých riešení, napr. že budú zasypaní dodávkami americkej pomoci, kým ZSSR zásadne spolupracoval so štátnym sektorom a nedodával na trh spotrebný tovar.⁷⁵ Takéto ovzdušie nepripúšťalo uskutočňovanie vyváženej zahraničnej politiky. Vzťahy Egypta so ZSSR sa zhoršovali a bola zrušená aj plánovaná návšteva Leonida Brežneva do Egypta v roku 1974. Henry Kissinger zrušenie tejto návštevy považoval za príležitosť, ktorú treba využiť a obnovil diplomaciu malých postupných krokov, aby nimi zboril zvyšok mostov, ktoré spájali Egypt so Sovietskym zväzom.⁷⁶

Zdá sa, že minister zahraničných vecí USA chcel, aby jeho prvý krok na začiatku roku 1975 bol o niečo väčší, a naplánoval stiahnutie izraelských vojsk zo Sinajského polostrova výmenou za ukončenie vojnového stavu, takže jeho krok obsahoval politické podmienky. Anwar as-Sādāt bol spočiatku v tejto etape ochotný prijať ukončenie vojny iba v rámci konečného riešenia, to znamená za prítomnosti ostatných arabských účastníkov konfliktu. Postupne však modifikoval svoj postoj k ukončeniu vojny a zmieril sa s myšlienkou postupného sťahovania sa zo Sinajského polostrova. Počas obdobia mierových rokovaní navrhol formulu „neuchyľovania sa k sile“ s tým, že Izrael sa stiahne na líniu východne od sinajských priesmykov Mītālā a al-Džiddī, aby sa

⁷⁰ HEIKAL, Mohamed. *Secret Channels*, s. 234.

⁷¹ QUANDT, William. *Decade of Decisions*, s. 245 – 246.

⁷² SHOUKRI, Ghali. *Egypt: The Portrait of a President, 1971 - 1981. The Counter-Revolution in Egypt. Sadat's Road to Jerusalem*. London : Zed Press, 1981, s. 164 – 165.

⁷³ AL-^ʿAQQĀD, Šalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 149.

⁷⁴ Prezident Nixon odstúpil 9. augusta 1974 a do úradu po ňom nastúpil Gerald Ford.

⁷⁵ HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab*, s. 168.

⁷⁶ RUBINSTEIN, Alvin Z. *Red Star on the Nile. The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1977, s. 306 – 308.

Suezský prieplav dostal mimo dosahu izraelských diel. Izraelský predstaviteľ namietal, že budovanie novej obrannej línie si vyžiada obrovské sumy, a nemožno pochybovať, že si pripravoval pôdu pre získanie veľkej americkej finančnej kompenzácie.⁷⁷

Vznikla ostrá diskusia o počte a obsahu bodov dohody a Kissingerove cesty v rámci „kyvadlovej diplomacie“ medzi Jeruzalemom a Asuánom,⁷⁸ naplnené zložitými rokovaniami počas marca 1975, sa predlžovali. Spornými bodmi boli rozsah stiahnutia, rozšírenie nárazníkovej zóny medzi egyptskými a izraelskými vojskami a riadenie stanice včasného varovania v osade Umm Chušajba, uprostred nárazníkového pásma. Izrael sa domáhal kontroly tejto stanice a chcel dohliadať aj na cestu spájajúcu ropné polia Abū Rudajs so zvyškom polostrova, čo by bolo nútilo Egypt, aby svoju ropu transportoval po mori. Izrael dokonca dôvodil, že túto ropu potrebuje a žiadal spoločné využívanie ropných polí, keďže tým pokrýval vyše 50 % spotreby.⁷⁹

Zoči-voči tejto tvrdohlavosti sa toto kolo amerického prostredníctva skončilo neúspechom a rokovania sa skončili 22. marca 1975 a Kissinger sa vrátil domov s presvedčením, že za ich krach je zodpovedný Izrael. Izraelskému premiérovi adresoval ostrý list, v ktorom uviedol, že keby USA boli chceli vrátiť Izrael do hraníc roku 1967, boli by to urobili a celý svet by ich podporil. Nechcú však na Izrael tlačiť a ústup o desať kilometrov neohrozí jeho bezpečnosť.⁸⁰ Keďže prezident Gerald Ford nenastúpil do úradu na základe volebného výsledku, ale len ako viceprezident Nixona, schválený do funkcie po ťažkých rokovaníach v senáte, jeho administratíva nemala dostatok síl na to, aby vyvinula na Izrael dostatočný tlak, aj keby bola chcela. Preto Anwar as-Sādāt nemohol od neho získať počas prvého vzájomného stretnutia v Salzburgu začiatkom júna 1975 žiadne jasné prísľuby. Krátko na to sa zmobilizovali prívrženci sionizmu a využili svoj vplyv, keď 76 senátorov predložilo memorandum, v ktorom kritizovali postup americkej politiky na Blízkom východe.⁸¹

Anwar as-Sādāt cítil, že musí zmäknúť požiadavky, a preto namiesto záväzku neuchyľovať sa k sile počas mierových rokovaní, upravil tento záväzok bez stanovenia lehoty. Takisto zmäknúť režim obchodného bojkotu voči niektorým americkým firmám spolupracujúcim s Izraelom. To bolo aj v súlade s politikou „otvorených dverí“. Ďalšími ústupkami, ktoré sa prijali v tomto období, bolo stanovenie línie izraelského stiahnutia na stred priesmykov a prijatie ďalšieho zníženia počtu egyptských vojakov na východnom brehu prieplavu. Na druhej strane sa Izrael presvedčil o dobrých úmysloch Anwara as-Sādāta po obnove plavby v Suezskom prieplave 5. júna 1975 a vydaní súhlasu na prepravu izraelských nákladov na lodiach, ktoré niesli vlajky iných štátov.⁸² Aj ďalšie strany sa podujali pomôcť zblíženiu. Iránsky šach sa zaviazal nahradiť Izraelu možné výpadky dodávok ropy. Američania sa ponúkli, že budú dohliadať na stanicu včasného varovania a vyčlenia na túto úlohu dvesto príslušníkov svojej armády.

V lete Henry Kissinger uskutočnil posledné kolo svojej kyvadlovej diplomacie, ktorej výsledkom bolo 4. septembra 1975 podpísanie druhej sinajskej dohody o odpútání síl medzi Egyptom a Izraelom. V nej Izrael súhlasil, že sa stiahne na novú líniu vzdialenej 20 až 40 míľ od Suezské-

⁷⁷ Al-ʿAQQĀD, Šalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 150.

⁷⁸ Prezident Anwar as-Sādāt využíval v zimných mesiacoch svoje sídlo v meste Asuán.

⁷⁹ El-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War*, s. 351.

⁸⁰ QUANDT, William. *Decade of Decisions*, s. 239.

⁸¹ SHLAIM, Avi. *The Iron Wall. Israel and the Arab World*. London : Penguin Books, 2001, s. 336.

⁸² ISRAELI, Raphael (ed.). *The Public Diary of President Sadat. Part Three. The Road of Pragmatism (June 1975 – October 1976)*. Leiden : E. J. Brill, 1979, s. 905 – 909.

ho prieplovu a odovzdá priesmyky Mītla a al-Džiddī do správy OSN a ropné polia Abū Rudajs Egyptanom. Egyptské jednotky sa presunú východným smerom k nárazníkovej oblasti, v ktorej budú dislokované jednotky OSN. V priesmykoch budú dve stanice včasného varovania, z ktorých jednu budú riadiť Egyptania, druhú Izraelčania. Popri týchto dvoch stanicách USA vybudujú tri kontrolné stanice na dohľad v priesmykoch Mītla a al-Džiddī, ktoré bude obsluhovať civilný americký personál.⁸³ Za ďalší ústup izraelských vojsk za priesmyky al-Džiddī a Mītla, sa Anwar as-Sādāt zriekol vojny ako prostriedku na urovanenie arabsko-izraelského konfliktu a súhlasil s obmedzením počtu egyptských vojsk a tankov na navrátených územiach na východ od Suezského prieplovu a Suezského zálivu. Hoci Henry Kissinger a Anwar as-Sādāt tvrdili, že diplomacia postupných krokov vracia Egyptu územia (najmä sinajské ropné polia), ktoré stratil vo vojne, kritici cítili, že Izrael urobil dobrý obchod a že skutočná cena, ktorú Egypt zaplatí, je strata vedúceho postavenia v arabskom svete.⁸⁴

Priebeh udalostí ukazuje, že existovali objektívne dôvody, ktoré tlačili Anwara as-Sādāta do pokračovania rokovaní s cieľom uskutočniť ďalšiu etapu čiastočného sťahovania Izraela za politické ústupky, lebo emócie, ktoré vyvolala októbrová vojna, v Egypte neopadli. Verejná mienka chcela pocítiť výsledky slávneho víťazstva, a zatiaľ videla iba úbohé výsledky a nové ožobračovanie Egypta.⁸⁵ Druhá sinajská dohoda ponechala naďalej dve tretiny Sinajského polostrova pod izraelskou okupáciou a Izrael pokračoval v čerpaní ropy. V Egypte a Sýrii sa na dohodu nedávali inak ako na dočasné riešenie. V arabskom svete narazila na ostrú kritiku, lebo znamenala fakticky vystúpenie Egypta z jednotného frontu boja proti Izraelu,⁸⁶ hoci ešte nedošlo k rozkolu, ako neskôr po podpise dohôd v Camp Davide.

Obe egyptské dohody o odpútaní síl boli dosiahnuté prostredníctvom rokovaní sprostredkovaných USA, pričom Anwarovi as-Sādātovi muselo byť jasné, že cenou za vytvorenie egyptsko-americko-izraelského spojenectva bude strata tradičnej vedúcej úlohy Egypta v arabskom svete. Keď pristal na túto alternatívu, jeho rokovacia pozícia značne zoslabla a Egypt sa musel uspokojiť s tým, čo USA a Izrael boli ochotné ponúknuť. Strategickým cieľom administratívy USA bolo oddeliť Egypt od arabských a palestínskych požiadaviek, izolovať „radikálne“ sily v regióne, oslabiť sovietsky vplyv a pripraviť cestu na urovanenie vyhovujúce Izraelu. Henry Kissinger dosiahol tento cieľ bez toho, aby musel prekonávať tvrdý egyptský odpor. Anwar as-Sādāt si natoľko želal urýchliť svoje prijatie do amerického tábora, že prijal Kissingerov spôsob rokovania a urobil také ústupky, ktoré ohromili jeho ministrov, udivili jeho amerických priateľov a potešili jeho izraelských nepriateľov.⁸⁷

Arabské armády počas októbrovej vojny preukázali vysokú pripravenosť a boli Izraelčanom dôstojným súperom. K tomu sa pridala nebyvalá politická a hospodárska solidarita arabských štátov, ktorá zdôrazňovala zvyšujúci sa politický, finančný a strategický význam arabského sveta. Anwar as-Sādāt si musel dobre uvedomiť túto skutočnosť, keď v marci 1974 uviedol: „*Arabskú jednotu považujem za najväčší výdobytok slávnych októbrových dní. Keď hovorím o jednote, nemyslím na zákonné rámce. To, čo sme dosiahli, bola pravá arabská jednota, ktorá v ťažkých*

⁸³ FAHMY, Ismail. *Negotiating for Peace in the Middle East*, s. 163.

⁸⁴ GOLDSCHMIDT Jr., Arthur. *A Concise History of the Middle East*, s. 171.

⁸⁵ HAJKAL, Muḥammad Ḥasanajn. *Charīf al-ḡadab*, s. 179.

⁸⁶ GOMBÁR, Eduard. III. *Moderní Egypt*. In: BAREŠ, Ladislav, VESELÝ, Rudolf a GOMBÁR, Eduard. *Dějiny Egypta*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 632.

⁸⁷ SAFTY, Adel. *From Camp David to the Gulf*. Montreal : Black Rose Books, 1992, s. 53.

chvíľach preukázala stmelenosť našich radov. Takto by sme mali pokračovať.“⁸⁸ Aj v ďalších prejavoch vyzdvihoval význam arabskej politickej a vojenskej sily tvrdením, že po októbri 1973 možno arabský svet považovať za šiestu najsilnejšiu mocnosť sveta.⁸⁹ Preto boli mnohí veľmi prekvapení, že Anwar as-Sādāt sa rozhodol obetovať arabskú vojenskú a politickú jednotu dosiahnutú na arabskej úrovni počas vojny a vybral si výlučné spojenectvo s USA a spoluprácu s niekoľkými prozápadnými konzervatívnymi islámskymi vládami, napr. so Saudskou Arábiou a Iránom.⁹⁰

⁸⁸ ISRAELI, Raphael. *The Public Diary of President Sadat*. Part Two, s. 460.

⁸⁹ Tamže, s. 657.

⁹⁰ AL-AQQĀD, Ṣalāḥ. *As-Sādāt wa Kāmb Dīfīd*, s. 148 – 149.